

UKININKAS

tautiškas žmonių laikraštis

išeina kas mėnuo vieną kartą.

Vardan tautos labo, tiesos ir laisvės!

Apie spaudos leidimą.

Karts nuo karto pasklęsta po Lietuvą žinia, kad valdžia rengiasi daleist mums lietuvišką spaudą lotyniškėmis raidėmis, kad tuluose Lietuvos kraštuose dygsta kuopos, kurios rengiasi prašyt caro spaudos leidimo. Štai ne per seniai tulas lietuviškas laikraštis pranešė, buk ateinančiam rudenį busianti daleista spauda; o vėl keletą dienų atgal mano pažįstamas pasakojo, buk Suval. gub. daugumas prakilnesniųjų dvarponių, ukininkų ir šėip lietuvių esą prisirengę prašyt caro spaudos.

Prisipažįstu, man visada linksma išgirdus, kad lietuviai renka parašus prie prašymų apie spaudos daleidimą; triokštu išgirst, kas pasirašė ant to prašymo ir kiek tų parašų: rinkimas sujūdina Lietuvą, praneša valdžiai, kad, nežiurint ant jos visų persekiojimų Lietuva gyvuoja: pasirašymas nurodo mums, kokias luomas apsiaupė tautiškas krutėjimas, kokiuose kampuose Lietuva kruta, kiek ten yra krutančių ir daug, daug įvairių linksmų minčių dysta galvoj. Ir dabar, išgirdęs tokią naujieną, aš teipogi nudžiugau. Bet tegul prašymas bus padnotas ir išklaustas, spauda daleista, ar labai mums reiktų džiaugtis iš to daleidimo; o vėl jei nedaleistų — ar labai reiktų nusimint.

Tuli kalba, kad spaudos uždraudimas labai trukdo platinimą lietuviškų raštų Lietuvoj, kad nevisur lengva

gaut lietuviškas knygas, kad daug yra atgijiančių lietuvių, kurie malonėtų lietuviškai pasiskaityt, bet prie dabartinių išlygų jie ir patįs bijo skaityt ir kitus kviest prie skaitymo lietuviškų raštų. Žodžiu, jie tvirtina, kad daleidus spaudą greičiau atgūtų Lietuva. Ar tai tiesa? ar daleidimas spaudos mums labai reikalingas? ar be jo mes negalim sparčiai darbuotis?

Jug 30 metų atgal buvo daleista spauda, o vienog tautiškas mūsų susipratimas tunojo kas-žin kur: nedaug buvo vyrų, kurie viešai drįso kalbėt lietuviškai; da mažiau buvo, kurie darbavosi ant tautiškos dirvos. O pažiūrėkit dabar: kiek tai Lietuvoj pridėjo kuopelių, kurios su įvairiais siekiais triusiasi ant naudos tėvynei; kiek tai atsirado vyrų, kurie nukentėjo, ar rengiasi nukentėt už meilę tėvynės: kiek tai atsirado kunigų, įvairių lietuvių inteligentų ir inteligencijų, kurie pinigais, plunksna, propaganda — kiekvienas pagal savo galę darbuojasi ant tautiškos dirvos. Dabar ne naujiena išgirst gryną lietuvišką kalbą vagone, ar dydeliam mieste, ant gatvės. Tai vis ačiu tam spaudos uždraudimui ir lietuvių stropumui. Tiesa, turėdami lietuvišką spaudą Gudijos rubežiuose, mes turėtume ir pigesnes lietuviškas knygas; greičiau tos knygos pakliūtų į įvairius Lietuvos užkampius, greičiau jas ir skaitytų tili kiškiai lietuviai, bet ar greičiau nuo to atgytų Lietuva, tai da klausimas. Jug tie, kurie bijo viešai kalbėt lietuviškai, bijo skaityt lietuviškus raštus arba skaito juos tik tasyk, kada jiems kas pakiša knygutę po nosia — mažai prisidės prie Lietuvos atgijimo: jie ir spaudai daleistai esant tiksis tokiais pat tautos miegaliais; juos teip pat reiks nuolat žadit. O vėl iš kitos pusės — jug dabar gaunamos yra lietuviškos knygos ir laikraščiai toli nuo Prūsų rubežiaus apie Trakus, Šventėnus, Šiaulius, net ir Gudijos gilumoj; tiesa, nevisada jas lengva gaut, bet kas trokšta lietuviškų raštų — gauna, net ir randa progą juos išplatint. Bet dabar iš užrubežio kiekviens gauna tokias knygas ir laikraščius, kokie jam patinka, kokie reikalingi Lietuvos atgijimui, o daleidus spaudą, susimažis išleidimas lietuviškų raštų užrubežėj ir galima bus gaut tik tokius,

3
 kokie valdžiai patinka. O valdžios siekiai — kiekvienam lietuviui gerai žinomi!

Per tai, pagal mano nuomonę, ne tiek mums reikia rupintis apie spaudos daleidimą, kiek apie platinimą tautiškos idėjos tarp lietuvių ir kviest prie to platinimo visus lietuvius, neužmirštant ir tų, kurie gyvena toli nuo Lietuvos rubežių, pav. Gudijos gilumoj: plunksna ar pinigais jie visada gali prisidėti prie tautiško judėjimo.

Daugiau tik karščio ir darbštumo — o ir prie uždraustos spaudos puikiai gyvuos Lietuva. Per tai, jei neužilgio valdžia daleis mums spaudą — gerai, reikia mums džiaugtis, nes tas daleidimas parodys, kad lietuviai tvirti vyrai, kad nežiurint ant visų valdžios žabangų, jie iškovojo sau spaudą; jei nedaleis — vėl gerai: mes po senovei rimtai varysim savo darbą, o už metų kitų pati valdžia siulis mums spaudą . . .

Irš.

Keli žodžiai apie lietuvių ištrėmimą.

Jau aplėkęs visą Lietuvą ėsus gandas, kad ši pavasari tapo ištremta į įvairias Gudijos šalis didelis lietuvių buris, per 20 žmonių. Ne vienam lietuviui, išgirdus tokią naujieną, suspaus širdį, ne vienas laisvas tėvynainis vels jiems laimės, sveikatos ir tvirtumo ištrėmimo. Gyvenkit tų laimingi ir sveiki, mieli tautiečiai, o greičiau grįžkit linksmi, tvirti, pilni naujo patyrimo ir spėkų!

Mes jau pripratome girdėti apie įvairius persekiojimus lietuvių: kratas, kalėjimus, ištrėmimus, bet apie tokį didelį ištrėmimą vienu žygiu, išgirstame tik antrą kartą.

Matyt tokiais ištrėmimais valdžia mano iš šaknų išrausianti tautišką lietuvių judėjimą: vienus nubausianti kitus įgašdisianti. Tiesa, tą 20 lietuvių skaudžiai nubaudė: daugumai ištremptųjų reiks gyventi tolymuose Gudijos kampuose 2—3 metus, Vaineikiui net 5 metus Siberijoje, bet nuo to nė nestaptels tautiškas judėjimas per daug jau yra išsikerojęs tautiškas susipratimas, per daug yra Lietuvoj darbininkų-tėvinainių, kad ištrėmimas 20 ypatų galėtų sustabdyti lietuvių bėgį. Toks ištrėmimas 20 metų atgal gal būtų atitolinęs atgijimą Lietuvos, gal ant to

laiko butų sustabdes tautišką judėjimą, bet ne dabar: nebe toks jau laikas. O vėl sulyg įgąsdinimo, tai gudu valdžia baisiai apsirinka, jei mano tokiu ištrėmimu įgąsdijanti kitus lietuvius, kad jie bijosią darbuotis ant tautiškos dirvos. Ne taip jau bailūs lietuviai, kaip gal išrodo; o kas ir buvo bailus, tai dar surambėjo; kiekviena bausmė skaudi tik pirmą kart; o toliau žmogus pripranta prie smugių ir daugiau jų nebsibijo kaip atskyrį ypata, kaip ir visa tauta pamažėliu priprato, prie įvairių nelaimių. O priprast prie jų mes turėjom gana laiko: suvirš 20 metų, prasidėjus tautiškam judėjimui, nuolat girdim apie kratas, ištrėmimus . . . Ir jei pirm 10—15 m. tulas lietuvis, išgirdęs kur-nors toli apie kratas, budavo iš anksto ima kratinėt ir savo kišenius, jieškodams ar neras šio-to užginto, tai dabar jis krato tik tąsyk, kada jam ant tikro praneša, kad jis lauktu „mėlinkėlių“. Dabar jau sunku rast toki neišmanėli ukininką lietuvi (kalbu apie suvalkiečius), kuris draustų savo vaikui skaityt lietuvišką knygelę tankiai patis senukai mielai klauso jaunesniuosis skaitant.

Persimainė laikas. Tikiuosi ir pati mūsų valdžia seniai būtų permainingi savo politiką Lietuvoj, jei geriau būtų prisižiūrėjusi lietuvių gyvenimui. Bet ką daryt, kad ji nenor pažint mūsų, nenor išklaust mūsų reikalavimo, mūsų noro, o tik akiai prisilaiko įstatymų, išdirbtų Petrapilės kanceliarijose. Te sav sveika prisilaiko tų pasenusių įstatymų: nenueis jai tas ant gero. Persekiojimai, priespaudos, įvairios neteisybės užvis greičiaus kelia tautą iš miego.

Šitą mano nuomanę galima suprast, sulyginus skaitlių lietuviųstės aukų pirmiam ir dabar.

Pirmiaus (10—15 metų atgal) tų aukų buvo nedaug. Toliaus tas skaitlius auga ir 1899 met. dideliu skaitliu įstremptųjų, apart universitetiškai apšviestųjų, randam jau kunigus (Arnastaucką, Bulvietį), ukininkus (Matulaitį), Oliaką, Sirutį, Slavičką ir prekėjus (Vitkaucką, Kačergį). Siometinė įstremptųjų eilė ir nemažiau marga. Joj mes randame universitetą baigusius (Vaineikis, Sketeris, Jėnušis, Jablonskis, Šliupas) studentus (Mongirdas, Janulaitis

kunigus (Janulaitis, Opulsiu. Šleivis), merginas (Braždžiukė, Jodinskaitė), bajorą (Liansbergis), darbininkus ir vos baigusį gimnaziją (Požela).

Ir teip sulygindami tą paviršutinį skaitlių lietuvių tautišką judėjimą ir dabar, galim patėmyt, kad 1. iš pradžių tas judėjimas buvo vien tik tarp universitetiškai apšviestųjų, vėliau prie jo prisidėjo kunigija, prekėjai, ukininkai, o paskutiniuose metuose net dvarponiai, darbininkai. Tai reiškia, kad tautiškas susipratimas jau apsiutė visas Lietuvos luomas; 2. nedidelis iš pradžių skaitlius lietuvių tautišką judėjimą vis auga ir auga — tai reiškia, kad nežiūrint ant įvairių valdžios žabangų, juo toliau juo daugiau raudasi darbininkų ant tautiškos dirvos, kad žuvus vieniems, kiti, da didesniu būriu stoja į jų vietą, ir gudų valdžia neištengia suslėgt Lietuvos atgyjimo.

Teip, nors baisiai liudna, išmarginta kratomis, kalėjimais, ištrėmimais, aplaistyta ašaromis istorija Lietuvos atgyjimo, bet ji ir ramina mus, rodo, kad darbai mūsų pirmtakų nenuėjo ant nieko. kad teipogi ir dabartinis mūsų darbas išduos puikius vaisius. Nesigailėkit tik, broliai, darbo, o džiaugsitės vaisiais!

Irš.

Stokim drąsiai į vienybę!

Priešų gaujos mus apniko. . .

Broliai, susipraskim!

Ko lygšioliai teip drebėjom,

Jau tą baimę meskim!

Imkim drąsą, mokslą, šviesą,

Stokim į vienybę.

Tų skriaudėjų vargdienelio

Malšykim galybę!

Jei iš miego savo kieto,

Ilgai nesukrusim,

Benešdami sunkų jungą.

Męs visai uždusim.

Tarp didžiųjų-dykaduonių

Jau tiesa pradingo —

Mūsų procią lupa-plėšia,

Mums tik sląstus dilgo;

Mus tik laudžia ir stripuoja,

Iš visur apstoję;

Mums ant sprando užsisėdę.

Tartum raiti joja,

Pasijungę, kaip su jaičiais,

Aria ir akėja,

Jei uždirbai kokį graši,

Tą atiminėja.

Jų rumuos linksmos vaisės,

Muzikos, užimai!

Mums-gi vargšams, kas belieka?

Vien tik prispaudimai.

Vienas mokesčiais apkrautas
 Vaitoja, dejuoja,
 Kits nelaisvėje suspaustas,
 Pusgyvis kvėpuoja...
 Bet ir to jiems da nekanka!
 Plėšo mums krutinę,
 Atim' kalbą mūsų brangią,
 Meilę paskutinę.
 Jau nevienas, kurs mylėjo
 Kalbą tėvo savo,
 Sau ant rankų prakaituotų
 Sunkų pantį gavo.
 Nėr teisybės jau ant svieta
 Mus augštoj ponijoj,
 Nedaugiau jos ir berastum,
 Pačioj klebonijoj;
 Tę ir vargšą mina kojoms,
 Tie „šventi“ valdonai,
 Atsidavę vien meilybei,
 Tarnauja mamonai.
 Skaniai valgo, šiltai dėvi,
 Turtais apsikrovę;
 Žodžiu sakant, jiems terupi
 Jų pačių gerovė.

Pabrangino Dievo garbę —
 Sunku gaut mums dangų.
 Kožnas „šventas“ jų jų žingsnis
 Mumis didei brangus
 Jie nejaučia mūsų stovio,
 Juog mės kenčiam badą,
 Tiktai pekla gąsdindami,
 Posmert velniams žada.
*)
 To geidžiu vien, mieli broliai,
 Stokim į vienybę,
 Nes kitaip mės neiğysim
 Sau tiesos, liuosybės!
 Imkim jausliai mokslą, šviesą,
 Kaip tikrą ginklą,
 Kad tie ponai nesugriebtų
 Mus į savo tinklą.
 O kad stosim viens už kitą,
 Nors mus spėkos smulkios,
 Kad ir priešas tvirtas būtų,
 Sutrupės į dulkes!
 Jei visi tik stosim drąsiai
 Į vienybę tvirtą,
 Be ugnies bus ir be kardo
 Pačiam velniui šilta!

Vijūnas.

Kur dingsta mūsų mokesčiai?

Laiks nuo laiko valdžia renka nuo mus paskirtus mokesčius. Žinome, juog jie patelpa viešpatystės yžde (kaznačeistvoj), kaip kokioj ryklėj besočio žvėries. Kur jie dingsta išten, ant ko esti apverčiami, ne kiekvienam aišku. Aš ketinu apie tą dabar pakalbėti.

Pirmneg parodyti šiometinius mokesčius skaitau už reikalingą daiktą ši-tą pasakyti apie mokesčius apskritai.

*) Čia praleistos 4 eilutės. *Red.*

Mokesčiai esti skiriami ant tiesiųjų ir nukeliamųjų. Tiesiaisiais vadinami mokesčiai sumokami valdinių stačiai pinigais (done), nukeliamaisiais-gi — sumokamieji pavidale „akčyzės“ nuo pirkinių. Gudijoje tiesieji užima tik ketvirtadalį visų mokesčių. Siekis to yra surinkti kuo-nuo-daugiausiai mokesčių, aptemdinti žmonėms akis, kad nesuprastų, kaip didelius mokesčius jie sumoka, pasigerinti didžturčiams.

Renkant mokesčius nieks mūsų nesiklaus, ar norime, kiek norime ir ant ko norime mokėti. Reikalauja ir ir mokame. Pas mus mat vienvaldiška valdžia; jinai daro viską, nesiklausdama sutikimo savo valdinių. Neteip yra Šveicarijoje, Prancuzijoje, Suvienytose Valstijose Amerikos ir kitose respublikose, kur išrinktas pačių žmonių augščiausias rėdytojas viešpatystės (prezidentas) pildo valią žmonių, bei Anglijoje, Austro-Vengrijoje, Prusuose ir kitose konstitucioninėse viešpatystėse, kur valdžia monarko yra aprubežiuota valia (noru) žmonių. Ten patis žmonės daugumu balsu paskiria, padidina, arba pamažina mokesčius.

Suprantamas dalykus, juog jokia viešpatystė negali apsieiti be mokesčių. Kaip kiekviename valščiūje yra neatbutini mokesčiai įgyjimui reikalingų jam namų, pataisymui kelių, tiltų ir viso kito, ką pripažįsta už reikalingą daugumas balsuojančių. teip kiekvienoj viešpatystėj turi buti sudedami pinigai jos visuotiniems reikalams Svarbu tik, kad išklaustų sutikimo ant to mokančių.

Kaip žinome, mokesčiai esti talpinami viešpatystės yžde. Tai nereiskia, juog jie esti mokami carui, — ne, jie padedami čia ant naudos viešpatystės, tai yra visuomenės. Kaip matysime žemiau, caras pasiima iš šitų mokesčių gero ką dalį, o kitus tik paskiria ant to, kas jam arba jo ministėriams į galvą ateina.

Kaip sako patsai pinansų ministras (pinigų), mokesčiai Gudijos kas metą didinas. 1892 m. paprastų mokesčių buvo surinka 959⁶ milijonų rublių, o 1902 m. bus jau apie 1800 mil.*)

„Vsepodannejšy doklad ministra finansov“ *Bivževija Viedomosti* Nr. 1. 1902.

Ir šimet paprastų mokesčių bus surinkta ant 70¹/₂ mil. rublių (70 688 476 rub.) daugiau negu pernai. Minėtina: iš monopolio — 9.₆ mil., iš skarbavų geležinkelių — 35.₃ mil., iš maito 8.₃ mil., iš miškų — 8.₃ mil.,*) iš cukraus — 7 mil. ir kt.

Pažiūrėkim dabar, iš ko ir kiek valdžia suims šimet pinigų:

Nukeliamųjų mokesčių	387.127.600 rub.
Tiesiųjų mokesčių	130.493.826 „
Muitas	91.999 061 „
Regalijos rėdos	521.724.090 „
Skarbo turtai, kapit. perd. turtų	509.282.990 „
Išpirkimas (žemės ir tt.)	86.431.000 „
Atlygimas išleid. viešp. yždo	67.529.847 „
Visi kiti	6.296.158 „
Iš viešpatystės banko	1.800.000 „
Iš esančių pinigų viešp.yžde(apie 240)	143.987.497 „

Visų 1.946.571.976 rub.

Kaip matome, iš viso apturės apie du milijardų rublių. Tie baisiai dideli pinigai išleisti bus ant šitų dalykų:

Viešpatystės skola su palukanoms	286.459.713 rub.
Sinodas	27.954.151 „
Ministerija caro rūmų	15.715.243 „
Minist. karės ir marių	420.957.521 „
Minist. finansų (pinigų)	335.198 430 „
Minist. vidaus dalykų	93.187.203 „
Minist. apšvietimo	36.624.313 „
Minist. kelių	606.206.253 „
Minist. tiesdarystės	47.392.498 „
Minist. žemdirbystės ir viešp. turtų	43.242.831 „
Minist. užrubežio (pasiuntiniai)	5.867.350 „
Alga ministr. ir kitiems did. vald.	3.080.667 „
Kontrolė viešpatystės	7.638 860 „
Netikėti išleidimai ir tt.	17.046.942 „

Visų 1.946.571.976 rub.

*) Pelno iš skarbavų miškų 1892 m. buvo 10¹/₂ mil. rub., o 1900 m. — 45,6 mil.

Prisižiurėkim dabar arčiaus, ant ko padės nuo mūsų išluptus pinigų.

Viešpatystės skolos su palukanomis išmokėta apie 287 milijonai rub. Liko jos dar apie du milijardų rub. (1 882 500 000 rub.) Tiek yra parodyta; ištikro-gi, turbūt, yra daugiau. Bet jeigu ir tiek būtų, tai vis tik reikėtų žinot, kuomet mes skolinome tokius pinigus? Žinoma, ne mes skolinomės, bet mūsų valdytojai Kaukazo, Sevastopolės, turkų karėms ir tt. Skolindami mūsų nesiklausė, tuo tarpu mes turime išmokėti palukanas ir jų skolas!*)

Ant reikalų sinodo aukauja mūsų caras apie 28 mil. rublių (27954151). Tur-but jau žinot, kokios yra užduotys sinodo — tai platinimas cerkvinių mokyklų, vienu žodžiu obrusenijos. Vaisiai tų mokyklų Lietuvoj jau yra žinomi.

Apie 16 mil. rub. (15 715 243) iš apturėtų pinigų caras pasiskiria sau ir savo šeimynai. Iš tų pinigų galėtų misti 40 tukstančių žmonių Tuo-tarpu Prancuzijos prezidentas ima algos tik 1.200.000 frankų, t. y. apie 400.000 rub.

Toliau, ant užlaikymo kariumenės, karės garlaivių ir bus išleista apie 421 mil. rub. (420957521). Tokius pinigus, mūsų sumokėtus, valdžia išleidžia ant apginimo Gudijos nuo kitų viešpatysčių ir ant suvaldymo mūsų pačių. Nekalbant jau apie sunkų jungą tarnavimo kariumenėj, labiausiai dėlei išsiuntimo toliman kraštan ir prievartos, žmonėms darbininkams nėra jokios naudos iš kariumenės. Neturint savo liuosos tėvynės jokio apgynimo jos nuo kitų viešpatysčių jiems nereikia: jiems vis tiek, ar jie neša vienos, ar kitos viešpatystės jungą; taip-gi jiems nėra reikalo užgrėbti užgyventą kitų žemę, nes iš valdymo jokios naudos neturėtų. Tai tik dalykas valdžios: monarkų, ministrų, generolų činauninkų ir kitų dykduonių.

Ant praplatinimo monopolės, iš kurios lupa nuo žmonių didžiausią „akcizą“, aukauja apie 335 mil. rub. (335.198.439).

*) Žr. „Genių Dėdę“.

Bet ant nelaimės užtėmyta, kad laike paskutinių 10 metų sunaudojimas spirito nepasididino: vidutiniškai per tą laiką išpuolė ant kiekvieno meto po pusę kibiro degtinės (40°).

Ant valdininkų, šnipukų ir tt. išleista bus apie 93 mil. r. (93.187.312). Augant susipratimui ir pasipriešinimui tarp žmonių šita šaka išleidimų, kaip ir išleidimai ant kariumenės, metis iš meto teipgi auga. Ant valdininkų (činauninkų) Prancuzija išleidžia 3 kartus, o Anglija 4 kartus mažiau, negu Maskolija.

Ant apšvietimo priteks tik 36½ mil. rub (36.624.312 r.). Ant kiekvieno gyventojų išein po 29 kap. Kaip tai mažai, matoma iš šito sulyginimo: Anglija išduoda ant apšvietimo kiekvienos ypotos 2 r. 84 k., Prancuzija — 2 r. 11 k., Prusuose 1 r. 89 k; Šveicarija duoda du kart, o Anglija ir Prancuzija keturis kartus daugiau ant apšvietimo, negu ant kariumenės. *) Norėdama susilyginti tame dalyke su Anglija, Gudija vietoj dabar paskiriamų 36½ turėtų paskirti 358½ mil. r., tai yra dešimts syk daugiau, neg dabar. Anglija ant apšvietimo žmonių paskiria dešimtą dalį savo išleidimų. Imant dešimtą dalį nuo šiometinių išleidimų Gudijos (1946,6 mil.) apturėsime suvirš 194 milijonus. Tai reiškia, juog dabar Gudija išleidžia 5 kartus mažiau, negu išpultų sulyginant su Anglija. Ir tuomet, vienok, ant kiekvienos ypotos Gudija išleistų mažiau, neg dabar Prusija (1 r. 50 k. ir 1 r. 89 k.), užimanti dalykuose apšvietimo tik trečią vietą tarp viešpatysčių.

Pridursiu, juog Gudija norėdama paskirti ant mokslo 10 dalį savo išleidimų, būtų tą galėjusi padaryt, paskirdama dalį pinigų iš paskirtų dabar ant geležinkelių. Bet kam jai reikalingas apšvietimas žmonių: jūg jis aukščiau duos žmonėms susiprasti ir numesti nuo savės jungą prispaudimo; tuo-tarpu geležinkeliai naudingi karės bei sumišimo reikalams. **)

*) Apie mokslavietes kitų ministerijų, kaip Gudijos teip ir kitų viešpatysčių, nēr čia kalbėta.

**) „Jazyk cyfr.“ *Birž. Vied.* Nr 8, 1902.

Pagaliaus apsisistosiu ant ministerijos kelių. Jai, o teipgi pagerinimui Siberijos kelio ir statymui naujų (leista statyt ilgumo apie 4000 viorstų) paskirta suvirš 606 mil. r. Geležinkeliai reikalingi susinešimams, prasiplatinimui išdirbinių, gaivinimui pramonės ir prekystės, padauginimui pelno užrubežinėj prekystėj, atpigimui užrubežinių pirkių ir tt. Nors ilgumas geležinkelių Gudijos nuo 1892 m. lyg šių bemaž dukart pailgėjo, vienok daug dar truksta. Tai matoma iš sulyginimo su kitomis viešpatystėmis. Pas mus ant milijono gyventojų prisieina 415 verstų geležinkelio Austro-Vengrijoj ant to paties skaitliaus gyventojų prisieina 716 v., Didž. Britanijoj (Anglijoj) — 7960., Prusuose — 848 v. Prancuzijoj — 1033 v., Suvienytose Amerikos Valst. 3622 v. Be abejonės, juog pasisekimas Suv. Val. terptautiškoj prekystėj, o ypatingai prækystėj su javais, daug priguli nuo to, juog toj viešpatystėj beveik pustrėčio karto mažesnėj už Gudiją, yra penkis-syk ilgesni geležinkeliai.

Štai dabar matot. ant ko išeina mūsų mokesčiai. Daug iš tų milijonų apverstumėm mės ant naudingesnių dalykų: ant įkurimo gerų mokyklų, ligonbučių, prieglaudos namų apleistiems vaikams, seniems darbininkams ir tt. Valdžia sako, juog ant to nėra pinigų. „Vienok atsiranda pinigai ant daug nereikalingų išleidimų: atsirado milijonai nupirkimui Marijinos rumų Viešpatystės Rodai, turėjusiai ir be jų gerą vietą; išleidžiami milijonai ant ministerijos caro rumų, užlaikymo dvarų viešpataujančios dinastijos (caro ir jo šeimynos). Ir ant to leidžia pinigus tik viena Gudijos valdžia: vakarinėse monarchijos pareigas ministro rumų pildo ceremonymeistras, o užlaikymas dvarų viešpataujančios dinastijos apsimoka pelnu iš jų, nesiskaito tarnystė viešpatystės ir neguli ant viešpatystės yždo, tai yra ant liaudies, kuri neša didžiausią viešpatystės jungą*)“...

Ir teip bus, kol susipratę žmonės nesutrupis caro jungo ir jo artymųjų. Pradžiai to gal užteks aprubežavimo jo valios. t. y. konstitucijos. Ant visuotinos laimės, tarpo žmonių daug jau yra supratusių visus

*) Pismo k. Aleks III

vylius (apgavystes); valdžios neramumas, pasipriešinimas jų auga diena iš dienos. Pasipriešindami tik galime tikėtis išsipildymo savo reikalavimų. Atminkime, juog dabar bunda iš miego žmonės visos Gudijos, net visos pasaulės. Neatsilikime ir mes, lietuviai, nuo kitų, tautų darbuokimės! Skaitykime geras, duodančias susiprasti knygas nežiurėdami ant kalbos tulų mokintojų, platin-kime jas, aiškinkime kitiems priežastis sunkaus mūsų padėjimo, o sulauksime savo ypatingos liuosybės ir liuo-sybės savo tėvynės. Tuomet nebeeis ant nieko kruvinu prakaitu mūsų uždirbti mokesčiai. *Aitvaras.*

Klebono gaspadinė

Monoliogas.

Jūs visi mane pažįstate. O kas manęs nepažįsta? Penkios parakvijos aplinkui mane pažįsta. Visi ponai, bajorai, visi klebonai ir kanauninkai, teipogi visi kamendoriai netik pažįsta, bet ir godoja mane... Kaipgi negodoti? Bene aš kokia prasčiokė?... Žinote gerai, esu klebono tikra sesuo, vienos motinos, vieno tėvo, pirmutinė gaspadinė ant visos klebonijos...

Nežinovas ir nepažįstamas, pamatęs mane, gali tuoju pažinti. Drabužiai mano visi neprasti, stačiai sakant, visai poniški... Tikt vieną sijoną sugadino kriaučius... baisiai sugadino prieš velykas. Teip biaučiai sukvaldavo muzikiškai, teip baisiai pasiuvo! Žarienė, ta tikra velnienė, pamačiusi mane apsivilkus ant šventoriaus, ėmė juoktis...

Taigi tasai kriaučius, kurs teip mano sijoną sugadino, muzikiškai pasiuvo žiuriu — lenda į zokrastiją, lenda prie kunigų, lenda mišioms patarnauti... tas, tas kriaučius, kur sijoną teip sugadino, kad ir Žarienė juokės, tas dar lenda į zokrastiją! Sutrenkiau zokrastiją, kad tuojaus išgintų ir nebeleistų į zokrastiją.

Mano brolis klebonas perdaug lėtas, nors mano sijoną sugadino, jis nesakys nieko, nė iš zokrastijos išgīs. Reikia man pačiai žiurėti, kad nebutų papiktinimo. Kokia čia mano kaltybė, kuo aš čia kalta? O visi ant manęs danti pakabinę: kaip klebono pana, teip klebono pana visukuo pratekusi!...

Labiau ta Žarienė, tikra velnienė, liežuvį paleidusi. Žinoma, iš pavydo, kad mano drabužiai kvalbonuoti, kreizuoti, su visokiomis kvarklėmis ir kutais ant pečių, puslėtoms rankovėmis, stačioms apkaklėms... Skepetą nékuomet nedėviu pigesnę, kaip tikt penkrublinę... matote ir dabar (sukinėjas) bačiukai vaksavoti, pirštinikės žomšinės, viskas, viskas kaip prigulint... O gi ir stovyla mano, ar neatsakanti drabužiams? (Kraiposi.) Nekokia pertisėlė, ne išblyškėlė... Viskas, viskas savo vietoje... Oho! nutekėjusi dar nevieną vaiką galėčiau... dar greičiau, kaip tos jaunosios... Bet apie senatvę dar man toli gražu! Dar man nė kalbos apie tai!...

Ištojus naujam vargamistrai kaip pasikirpau karčiuką, sugarbanojau, papurenau, kaip man pristovėjo! Skruostai raudonpusiai... Na sakykit, ar ne velnias ta Žarienė? Pramanė, kad aš su raudonu batviniu skruostus trinu. Ka, ka, ka! Tikra velnienė!... Akis mano žydros, — tai sakys, dažyvėmis trinu?! Plaukai man geltoni, — tai sakys dažyti? Ogi mano stovyla! Bent yra ką į klėbį... Širdis gal sutirpti netokiam dar suskiui, kaip vargamistra...

Kolei dar buvo nemiręs senis vargamistra, ėmė man piršti vieną ukininką Ruginį. Nors muzikas, bet pasiturįs ukininkas. Buta jo graži, be skolos, be nuolankos, arielkos negeria perdaug... Ėmė man piršti senis vargamistra, ir buvau ketinusi eiti už jo, nors muzikas... (tyliau) baugu senmerge palikti... Žadėjau eiti: verčiau toks, kaip nėkoks... Norėjau jam tą laimę suteikti, kad butų vedęs klebono seserį. Vargamistra vis žadėjo jį atvesti pas mane... tikt girdžiu, — Ruginis ima vyresniąją Žaraitę! Šita-gis tau!

Žinoma, jis nedrįso lipti prie manęs, matė, kad aš ne pagal jo nosies... Kaip mano tokia gera širdis, pasigailusi o nusiunčiau vargamistrą pasakyti jam, kad nesidrovėtų manęs vesti... Dėlto jis neatėjo... Vis tai per liežuvius...

Davtkos po špitolę ar ne rupužės? Prasimanė loti, kad aš jau pasenusi. Na sakykit, ar tai ne rupužės? Ar mano yra bent viena rukšlelė ant veido, arba nors vienas plaukelis pražilęs? Aš už liežuvį nelaukdama nieko-laukan! laukan! ir išmečiau iš špitolės visas keturias laukan. Ot joms, rupužės, loti: „sena klebono pana, sena!“ Na ar aš čia kalta? Ar tai mano kaltybė, kad klebonas, mano brolis, perdaug lėtas?

Nors mane tos rupužės teip aplojo, jis nesakys nieko, nė iš špitolės išgīs. Reikia man pačiai žiurėti, kad nebutų papiktinimo po bažnyčios šonu. O visi ant manęs danti pakabinę, kaip klebono pana, teip klebono pana, visu kuo pratekusi.

Žarienė, ta velnienė, ikišo tą savo pajuodėlę Ruginiui. Aš nusispioviau. Ne tiek saulės, kiek pro langą... Ne tas, tai bus kitas. Senis vargamistra nesnaudžia, vis man vieną — kitą piršinėja, turiu iš ko skirtis...

Staigu miršta mano senis vargamistra. Pradėjo į jo vietą eiti iš visų pusių visokie vargamistros. Klebonas mano brolis lėtas: kaip tikt ateis pirmasis, ir prižada vietą, visiškai nesiklausdamas, vedęs, ar ne. Reikia man pačiai žiurėti. Kaip tik vedusiam prižada vietą, aš atsakau; kitam vedusiam prižadės, aš atsakau. Tolėjo, kol atėjo nevedęs. Gana padorus vaikas, bajoras gan paponiškas parėjo. Svadinu su kunigais į stalą, liečiau išvalyti kambarį gražiai, ryts — vakaras kviečiu ant arbatos. Būva vieną nedėlią, vis nieko, žinoma nedrėsa; būva antrą nedėlią, vis tiek; būva jau trečią nedėlią, — kaip tiek, teip tiek! Pamislykit patis: per tiek laiko nė sykio man į ranką nepabučiavo! Ot nė sykio!... Na tai jau perdaug. Nors mano tokia gera širdis, nenoriu, nemoku atkeršyti, bet kas perdaug, tai perdaug. Teip nosį statynėti, nėmaž nenusižeminti, pagaliau nė pasimalonėti, to tai negali praleisti, verkiant negali dovenoti... Na — pamislįjau — aš tau parodysiu, kas aš! Vieną gražų rytmetį suvariau špitolninkus ir išlaidžiau jo daiktus iš kambario.

Pamislykit, kad bent būtų nusižeminęs, nors pasiklausęs už ką, ar kaip? Bet ne! Nusisamdė žydą ir išvažiavo po velniais... Man nė gero žodžio, nė išgrauž...

Na sakykit, ar čia mano kalčia? O visi ant manęs, visi pasikandę, kaip klebono pana, teip klebono pana, visu kuo pratekusi! Ant galo kiek ta Žarienė, tikra velnienė, liežuvi laido, [sako: „kokią turi valią ant špitolninkų?“ sako, ant manęs sako: „ta pilvazė, šliandra!“ Širdis man plyšta atsiminus (verkia). Aš negaliu nė pamislyti, aš negaliu nė žodžio ištarti už tokį paniekinimą. Kaip jos kiaura žemė neprarija? Dieve, Dieve! už tokius velniškus žodžius! ta nemazgotburnė! (šluostos ašaras)

Klebonas mano brolis lėtas,¹⁵ nieko nesako, reikia man pačiai veizėti; be vargamistros negal, reikia greitai kitą nusamdyti...

Ateina vėlek padorus, rodos, vaikas, dar vertesnis ir už pirmąjį, ne teip nosį patempęs, rodos prilėgnesnis. Priėmiau, parėjo.

Duodu ir tam pietus stale; tas už pirmus pietus man į ranką tukšt! Matyti visiškai kitoniškas. Duodu kasdien pietus stale, ryts — vakaras duodu arbatą, ir kožnu sykiu vis man į ranką. Labas rytas, ar labas vakaras, kur susitikęs, ar atėjęs vis man į ranką... Na gerai, teip ir reikia. Atsirado jam darbas metrikas rašyti, sunku vis vaikščioti į kleboniją. Daviau ten į jo kambarį samovariuką, pastačiau davatką Magdę apsišluoti, apsivalyti, samovariuką užkaisti, vienu žodžiu, ko tik reikia jam patarnauti. Pietus klebonijoje, o pusryčiui ir vakare prie arbatos užkandos, ko tik jo širdis valiojo, siuntinau per Magdę: surio, sviesto, medaus, pyrago, obuolių, uogų, pagaliau nė kunigai negavo tokio kąsnio... Na, griekas kalbėti, buvo numanus: pro šalį nepraėjo nepabučiavęs man į ranką...

Viskas gerai, kad ne tas kamendorius. Kiek man reikia nukentėti! Širdis jau man paperšo (verkia). Pamislīkit sau, koksai mano likimas! Kas gyvas gališ, kiekvienas vis ant manęs! (lengviaus). Kamendorius po pietų įeina pas mane ir sako: „Pana Kunegunda, prašom netaisyti pietų su tokiu senu ir apkartusiu sviestu, aš negaliu valgyti; žiurėk, kad daugiau to nebutų!“ Pasakęs, nosį patempęs išėjo.

Aš misliju: „na palukėk, tu žalty! toliau nė tiek tu nesprogsi“. Ėmiau supykusi ne tik apkartusį sviestą, bet senus kiaušinius ir seną mėsą, viską ėmiau kimšti kunigams į stalą. Ot ant keršto! Mano kamendorius šaukštą, peilį blinkt į šalį, nuža rietis su klebonu. Mano brolis klebonas lėtas, kada-ne-kada žodį burkt, o tas šaukia kaip išsprėstas! Girdžiu sako klebonui: „kad tu nesutenki geros mėsos, duok silkės“.

Na-mislīju, palukėk tu žalty! gausi ir silkės. Ant ryto pasitaike pėtnyčia, tyčia silkės neįmerkiau, stačiai iš bačkos į petelnę, aliejaus užpylusi, dar šaują druskos, apkepinau gražiai su svogunais, duodu į stalą. Klebonas mano brolis lėtas, pakando, nieko nesako. Kamendorius, kaip tik pirmą kąsnį į dantis, kaip pirkšnis spiovė laukan, šakutes, peilį blinkt!

Atsikėlęs stačiai pas mane. Aš pasigalandau dantis. Jis ant manęs, aš ant jo. Jis šaukti, aš didžiau. Jis bartis, — aš priešai kaip paleidau liežuvi!... O mano liežutis! Nepasigiriant, dar toks negimė. kas mane aplotų. Kamendorius mato nieko neveikšias, kaip katinas nosį nuleidęs išniurino laukan.

Na, ar aš čia kalta, sakykit? Ar kamendoriui išpuola kištis prie pietų, o dar kad kiti nieko nesako? Jug ir vargamistra tame pačiame stale sėdi. Kamendorius ko norėjo, tą gavo: išgirdo ko negirdėjęs. Na, ar mano čia kalčia? Kad klebonas mano brolis lėtas, nesuvaldo kamendoriaus, man pačiai reikia žiurėti, reikia rietis, žiurėti, kad nebūtų papiktinimų. O visi ant manęs dantis pakabinę, kaip klebono pana, taip klebono pana, visu kuo pratekusi. Visos davatkos, bobos, labiau ta Žarienė, tikra velnienė, kaip išspręstos loja, kad kamendorių badu dvasinanti, pasmirdusiais kiaušiniiais šerianti, strova — vieni kirminai, rodos jos matė, juog aš nugriebiu. O geresnį kąsni bene aš pati suėdu? Man reikia ir kitur. O vis man reikia nukentėti, viso ko prisiklausyti. Sunkus mano padėjimas, sunki mano našta! Rodos daugiau gero stelgiaus padaryti... Kas ką blogo prityrė nuo manęs? O visi — visitėli vis ant manęs, labiau ta Žarienė, tikra velnienė! Tai iš piktumo širdis man dreba (verkia). Aš be ašarų negaliu nė paminėti. Visas jų butas, visi velniai! (šluostos ašaras) Bet ir jiems gerai-gerai atsirugo!

Ta velnienė Žarienė ėmė prie vargamistros landyt! Vyras jos — nosį kyšt! Buk tai koks reikalas, ar metrikų, kaip starasta, atlanda ir atlanda, kad ne vienas, tai antras. Pati Žarienė, tikra velnienė, vieną kartą atnešusi vargamistrai surį kyšt! Man tuojau ir danešė. Kaip nedanešti? Magdė mano ant to pastatyta, turi daboti vargamistrą. Aš liepiau jai to surio tos velnienės nerodyti vargamistrui, nė nieko sakyti, suėsti pačiai ir gana. To negana kitą sykį vėl surį ir uogų krepšelį kyšt! Kaip man Magdė pasakė, tokia upara pašoko, nubėgusi tą surį sulaužiau, sutrupinau ir išmečiau šunims, uogas išverčiau už langą. Lygu pas mane vargamistra nepaėdęs? Magdė sutempiau, kad nieko neimtų nuo tos pasiutėlės. Dar to negana, atlindo dar ir merga, busiant su koku reikalu prie tėvo, kaip jis čia prie vargamistros riogsojo. Sako, atlindusi kraipės, svaipės, dantis rodė... Kaip man Magdė pasakė, kuo iš proto

neišėjau. Klebonas mano brolis lėtas, nėra ko jam ir skusti, jis nieko nesakys. Reikia man plačiai veizėti, kad nebutų papiktinimų... Taigi sutrenkiau Magdę: „tu, rupužė, esi ant to pastatyta! Aš tau sakau nepranosiai, kad neleistumei bōbų, mergų valkiotis prie vargamistros“!

Magdė nusigandusi — špitolninkės ir visos manęs bijo — taigi Magdė nusigandusi perspėjo Žarienę ir mergą, kad nelandytų prie vargamistros. O Jezus Mariją! kaip čia pakils liežuviai ant manęs! Klebono pana šiokia, klebono pana tokia, klebono pana visu kuo pratekusi! Na sakykit, ar mano čia kalčia? Kad klebonas mano brolis lėtas, nė boboms nieko nesako, reikia man pačiai veizėti... O kiek užtai nukentėti! Aš negaliu! (verkia). Aš negaliu nė apsiklaudyti. Sako, ta velnienė sakanti i mane: „ta persenėlė nori po gvaltu užsimesti vargamistrui, nors plika, o mės, — savaijai duosim šešis šimtus ir išleisim už vargamistros“. Kaip man Magdė pasakė, tai kaip dagi man pakišo! (kumsčius sugniaužus) ne, to nebus. neprileisiu imti tos pajuodėlės, pasiutėlės, juodmužikės, neprileisiu! zyle, pelėda versiuos, bet neprileisiu! Sakot jįs — plika. Na, aš jam parodysiu „plika“!

Vieną rytą apsirėdžiau poniškai — turiu visokių drabužių — taigi apsirėdžiau poniškai, žomšines pirštinikes užsimoviau ir nuėjau prie Žario, prie to starostos. Kaip tik aš i trobą šmakšt, visi nusiminė, kaip mirte apmirė, žinoma, tokią svarbią viešnią pas save pamatę. Na, vis nieko Pasisveikinom, vis nieko. Aš tik žvilgt, mano vargamistros Magdė pas pečių! Kad kas būtų mane i ugnį imetęs, bučiau teip nesupykusi, kaip ant tos Magdės. Vienok susitūrėjau, kaip svetur. tiek tik pasakiau dailiai: „Magde, tu nebeturi vietos špitolėj sulygi šiai dienai“. Magdė, žinoma, nusiminė ir nusigando. O ta Žarienė, tikra velnienė, kaip paleido liežuvį ant manęs: „kas tu per poni ant špitolninkų? — sako — bene tu jiems duoną duodi“?...

Aš vis dar nesupykusi sakau dailiai: „Tokia rupužė turi pildyti savo ir namie sėdėti, o ne po kiemus valkiotis prie tokių paleistuvų“! Sakiau drąsiai, nes Žarys miegojo lovoje, galėjo būti girtas. Kaip-gi nešoks ant manęs Žarienė, ta velnienė, sako, stačiai man i akis sako: „tu vargamistrui užsimėčioji, nori įsisiulyti, akis jam apmauti“!

Kad man butų per ausį davusi, ne ką teip užgauliojusi! Magdė girdėdama toki papiktinimą, žinoma, bijodama grieko, o per vis didžiau bijodama manęs, keliasi ir nori išeiti. Aš, tai matydama, priėjusi dailiai imu jai už skepetuko ant galvos, kartu ir už kudlų, staigu svadinu atgal dailiai, tardama: „sėdėk tu rupužė! klausykis, kaip mane grubijonija“.

Na, ar aš čia kalta, kad klebonas mano brolis lėtas, nesuvaldo tų rupužių špitolninkų, nė tų pasiutėlių muzikų? Pamislikit patis, sako man stačiai į akis, tokie pasiutėliai muzikai sako: „tu negausi vargamistros, aš ant to stovėsiu“! Aš jai dailiai špygą šmakšt, ji man atgal šmakšt! Tiktai girtuoklis iš lovos strakt. „Ar rankų neturit? — šaukia — išduokit“!

Merga ir vaikis už kočėlų, pagalių, Žarienė, ta velnienė, už kačergos. Aš nors pabugusi, bet poniškai sakau: „pabandykit, pabandykit“!...

Tas jų vaikis nieko sau, jaunas, gražus. Turbut aš jam patikau. Jis mane užstojo, sako: „tata — rodydamas į Magdę — iš jos visi liežuviai, ji per visus kaltesnė“. Nutvėręs Magdę už sprando, kaip stums pro duris! O čia vargamistra priešais stojos tarpdurėje...

Aš prasidžiugau pamačiusi, šaukia, kad mane gelbėtų. Žarienė, ta velnienė, sau šaukia: „neimk tu tos klebono mergos“. Patsai Žarys, tas girtuoklis, sau šaukia: „savaijai duosiu šešis šimtus“.

Kvaily tu, kvaily! Tie tavo šeši šimtai nuspiauti prieš klebono seserį...

„Mane paėmęs, visada vietą turėsi“ — balsiai sakau. Vargamistra tai išgirdęs labai nusiminė, turbut dideliai jam širdis apėjo, kad tokios laimės nebegali pasiekti. Nuliudęs prisiduoda, turįs pačią ir vaikus, norįs gauti arklius visus čia pardanginti...

Ot gerai Žarienei, gerai! Norėjo tą savo pajuodėlę pertisėlę pasiutmužikę nukarti už vargamistros.... Čia nepavyko, tas jau vedęs!

Klebonas mano brolis lėtas, nieko nėsakys, nors vedęs vargamistra, reikia man pačiai žiurėti. Tą patį vakarą suvariau špitolninkus ir iškrausčiau vargamistrą ant ulyčios... gavo nakvynės jieškoti karčiameje...

Na, ar aš čia kalta? Kokia čia mano kaltybė? O visi vis pasikandę, kaip klebono pana, taip klebono pana, visu kuo pertekusi. Ot ir dabar, sako, atėjo tas vargamistra skūstis klebonui ant manęs... Reikia man jau bėgti klausytis.

Žemaitė.

Rykštės.

Parašyta pagal ukrainišką — *Gr. Kovalenko-Kolomackį*. Tai atsitiko prieš dvyliką metų. Aš tarnavau tuomet kariumenė. Dvylika metų — ilgas laikas, bet tas atsitikimas vis da neišeina mą iš galvos; išpudis buvo toks didelis, kad rodos da nė neperėjo tiek laiko, rodos tai prieš vienus, dvejus metus atsitiko.

Buvo dešimta adyna išryto. Saulė linksmai žiūrėjo nuo dangaus į sodelius pasipuošusius baltais ir rausvais vyšnių ir obelių žiedais, ir į gluosnius, apsirėdžiusius naujais, žaliais lapeliais. Buvo tikras gegužės mėnuo.

Mus rota buvo pašaukta ant kiemo, Šiandį čia nepaprastas atsitikimas: čia gaus kareivis Mykolas Tkač 100 rykščių, nuspręstas jam rotos apiciero už tai, kad jis, stovėdamas ant sargybos*), išdrįso apalpti. Mus tyčia čia pašaukė, kad mes matytume, žinotume ir savo vaikams papasakotume, kokia bausmė laukia už mažiausią peržengimą vyresnybės prisakymų.

Stovime ir laukiame. Mano draugai pasako vienas kitam koki žodį, tarytum juokuoja apie ką, tarytum džiaugiasi kaip maži vaikai, sulaukę pavasario saulutės; nieks iš jų nė per pusę lupų neprasitaria apie tai, kam čia jie pašaukti.

Mane ima baimė, pamislijus apie rykštes; noriu bėgti, kad nematyčiau to žvėriško darbo. Bet vistik nebėgu ir laukiu.

Va jau ir areštantą veda. Jis basas; iš-po senos nusurusios rudinės matyt nudriskusios kelinės. „Renkis, broleli“ — pamislijau aš. Iš pryšakio ir užpakalio eina po du ginkluotu kareivių. „Veda, veda“! — sušvagždėjo vienas kitam mano draugai. „Kaip jis nuvargęs“! — prasitarė vienas, kitas — „Ar ištūrės“?

— „Smirno! Stroisia“! — suriko, kiek tik gali, rotos apicieras.

*) „Na karaulie“.

Męs sustojom į eiles, paskui — į ratą ir jo budelius. Akis Tkačo klaidžioja po mus eiles, tarytum pagalbos prašo. Aš vėl noriu bėgti, bet... baisu bausmės...

Va apicierius liepia areštantui pasikloti rudinę ir gulti. Tkač nesipriešina išpalengvo nusivelka rudinę pasitiesia ją ant žalios žolelės, palaukia valandėlę, tarytum tikėdamas da dovanos susimylėjimo, bet nesulaukdamas nieko, nuleidžia kelines ir patę atsigula. Du stipriu kareivių laiko jo rankas, trečias atsisėda ant kojų, o iš abiejų pusių stovi budeliai. Apicieras liepia pradėt, kareiviai bubnija, o budeliai pradeda mėsinėti gyvą žmogų.

— Viens, du, tris... penki, šeši... dešimts... — skaito apicieras.

Areštantas sunkiai dusauja; rota lyg susikalbėjusi, pritaria jam; kunas nuo rykščių pamažėli pradeda juosti. Šviesi saulutė, tarytum susigėdusi tokio darbo, pasislėpė už debesėlio.

— Trisdešimt, trisdešimt viens, du, tris... keturios-dešimtys, viens, du... penkios-dešimtys...

Nelaimingasis dejuoja; kuną jo jau išbraižė mėlyni ruožai. Budeliai plaka, apicieras tolydžiai skaito. Veidai kareivių rodo, kad jie prijaucia kankintiniui: vienas, kitas, nuleidęs žemyn akis, tyliai atsidūsta. Sunkus paveikslas!

Aštuonios-dešimtys viens, du... penki...

Ant kiemo pasikelia nežmoniškas riksmas; jis drasko mano širdį; aš jau nebežiurau į tą pusę, į tuos žvėris...

— Dieve, kad nors greičiau pasibaigtų! misliju aš.

— Devynios-dešimtys viens, du, tris...

Nenoroms mano akis nukrypo į plakomojo pusę, ir aš pamačiau tai, ko da ir dabar negaliu užmiršti: vietoj mėlynų ruožų ant jo kuno buvo kruvini rumbai ir kabojo mėsos šmoteliai; sriuveno kraujas... Aš negalėjau išsilaikyti, surikau: „O žmonės, žmonės! Jūs žvėrys, o ne žmonės!“ — ir išbėgau iš eilės...

Pasibaigė „rykštės“ ir, sako, „laimingai“; nubaustamjam davė stiklelį degtinės, o mane ant rytojaus pasodino ant vandens ir duonos...

Vincas Vilkas-Pilkas.

Žinios.

Iš Lietuvos.

Valščių viršininkai. (*Kvietiško valsčius Senapilės pav.*) 5 d. liepos buvo čia vaito rinkimas į vietą pabėgusio buvusiojo vaito Lelešiaus; pavieta viršininkas apgarsino, kad valščius turis išsirinkt iš savo tarpo tris vyrus vedimui bylos dėlei pabėgusio vaito Lelešiaus*) kuris išvogė iš valščiaus kasos 12000 rb. ir dėlei kasieriaus Matulaičio. Po tokio apgarsinimo V. Liutvinas iš Netyčkampio kaimo pasakė viršininkui, kad nėsą pinigų vedimui bylos ir kad tas pavogimas pinigų tai nevalščiaus kaltė, kadangi atliuosuotas nuog tarnystės Lelešius da 2 savaiti buvęs perlaikytas ant vietos; per tą laiką jis galėjęs netik pinigus išnešt, (išsivežė su savim kasos knygas, retėžį ir antspaudą,) bet ir visą raštinyčią išsivežt. Kaip tik Lelešius tapęs atliuosuotas nuog tarnystės, tuoj reikėję kamisoriui padaryt kasos kratą ir peržiūrėt, ar yra visi pinigai, ar ne. Ši kalba labai nepatiko viršininkui ir jis, kaip žvėris, šoko ant Liutvino, išvadino durnium, ėmė badyt špigoms, sudavė per galvą, nutraukė skrybėlę nuo galvos ir trenkė į žemę, bet paskui pakėlęs padavė į rankas. Liutvinas neapsileido: atvažiavęs į Senapilę tuoj davė sulyg viso atsitikimo Suvalkų gubernatoriui telegramą, o ant rytojaus padavė prašymą, pridavęs visą eilę liudytojų, idant ištirtų visą dalyką.

Puikus pasielgimas Liutvino tebuna ir kitiems paveizdu!

L. Žvirblis.

Staršinos ir valščionis. (*Skriebotiškis. Panevėžio pav.*) valščiaus žuonės didžiai pašipiktinę iš savo dabartinio staršinos Šalučkos iš Tetervinų. Tas buvęsis unteris netik platina čion maskolišką kalbą, bet įkyrėjo žmonėms savo reikalavimais dovanų už menkiausią darbą. Paveizdan, reikia žmogui pasporto, tai negana jam sumylėti keletą šnapso bonkų, bet reikia da ir kelis rublius patyloms įduoti. Reikia parašyti menkiausią paliudijimą, kad tas ir tas žmogus priklauso šiam valščiui, o staršina moka ir už tai išlupti kokius 2—3 rublius, o kaip kada ir 5 rub. Neduosi, tai vaikštinėsi paskui jį keletą sąvaičių, o staršina vis

*) Žr. N 5 „Nk-o“ — „Musų vaitai (staršinos)“.

sakysis laiko neturįs. *Algos* jam moka *tukstantį rublių*, o jis da sakosi mažai teturįs pelno: vos tik 2 tukstančiu apart algos! Pavasaryje buvo ant sueigos kalbėta apie pakėlimą algos staršiniai, bet žmonės neveizėdami ant daugelio staršinos šalininkų, nesutiko padidinti.

Šis Šalučka staršinauja jau antrą tretmetį. Per užpernykščius rinkimus ans didžiai primylėjo savo rinkėjus ir tapo išrinktas. Žmonės sako, juog degtinės buvę galima gerti, kiek kas norėjęs, tik alaus buvę pritrukę. Per ateinančius rinkimus tur-but nė alaus nebepritruks. nės žmones jis jau labai įpykino. Jis stengiasi visur šnekėti maskoliškai ir net buvęsis raštininkas nedrįso jo akiveizdoje kitaip šnekėti, kaip tik maskoliškai: bijojo, budams maskoliu, idant staršina-lietuvis neduotų ant jo skundos už kalbėjimą lietuviškai.

Blogai, labai blogai sekasi skrebotiškiams su jų urėdais! Tuo tarpu-gi valsčiaus mokslainę nor padidinti, nuo žmonių reikalauja pinigų naujam namui statyti. Staršina, matyt, nori atsižymėti. Ant buvusios tam tikslui sušauktos sueigos žmonės norėjo atsisakyti, bet sueiga nebuvo pilna ir galutinas nusprendimas liko atidėtas ant rudens. Akyva, kaip skrebotiškiei laikysis. Ar supras jie svarbumą savo sprendimo. ar pamėgįs jie pastatyti klausimą, kad jiems reikia lietuviškų mokslainių, kur vaikus lietuviškai mokyti ant lietuviškai parašytų knygų? Reikia pripažinti, kad tarpe mūsų skrebotiškių labai mažai tėra žmonių, kurie suprastų politišką padėjimą mūsų tautos; visur viešpatauja tamsumas ir stoka bent — kokių žinių apie priklausančias tiesas.

Vyrai, kas supranta blėdingumą maskoliškųjų mokslainių, lai pradeda tai aiškinti kitiems, išraskite savo šalininkus ir mokėkit, kaip pridera, ant sueigos pasirodyti.

Tetervinas.

Darbštumas Veiverių „Akademčikų“. 10 dieną rugpiučio apygardoje Griškabudžio Veiverių „akademčikai“ susitarė surengt „jaunimą“ arba paprastai vadinamas gegužines. Buvo užkviestas ir kaimiečių geras burelis. Rinkdamiesi mės tikėjomės pamatysią ši-tą naujo, bet koks buvo mūsų nusistebėjimas, kada mės netik nieko naujo ir naudingo neradom, bet tik vienas pasmirdusias ir surugusias gudiškas dainas, kurias kiekvienoje bakaliorinėje išguldinėja geriejie caro tarnai! Esąs mat, pagal jų pava-

dinimą koncertas! Tai gražus²³ koncertas — atsiliepėm mes vienam, nusispiovėm ir išėjom. Ką daugiau darysi? Mat koki mūsų apšvistunai! Akyva bus matyt, ką jie darys syki patekę į daraktorius! . . .

S. T.

Keno vargas, prakaitas, o kam pelnas! *Eiriogaloj* (Kauno pav.) šimet valdžia stato (žinoma už valsčionių pinigų) naują ligonb.tį. Gražus murai bus Eiriogalos papuošalu. Kartu stato ir „selskavamjam“ daktarui (žinoma gudui) su pelčeriu didelius gyvenamus namus. Žemę pirkto nuo Bunakovienės, Eiriogalos dvaro savininkės (gudės), kuriai už dešimtinę žemės užmokėjo tukstantų rublių, nors verta buvo daugiausiai porą šimtų rublių; tiktai per pažintis ir užtarymą pavieta maršalkos Milerio ir gubernijos Maršalkos Stolipino galėjo tokią pinigų kruvą paimti. Prie statymo buvo suvaryta apie šimtas gudų iš Kauno ir minia žydų. Musiškiei pelnė tiek, kiek gavo už medegos suvežimą. Dabar jau ant visų kerčių parioglinti maskoliški kryžiai, nors tie rumai statomi už ukininkų-katalikų pinigų ir tiems-patiems ukininkams katalikams. Kad nors leistų valdžia žmonėms sau daktarą pasirinkti, o dabar atsiuntė koki kacapą-girtuoklį ir turi žmonės jam algą mokėti, o susirgę bijo prie jo gydytis, — eina prie kito daktaro.

— *Eiriogala*. Ponas Mileris, Kauno pavieta maršalka, neseniai iškeltas į gubernijos maršalką, atvažiavo su pačia į savo dvarą prie Eiriogalos birželio mėn. Eiriogališkiai žydai tuoju susimetę iškepė jam gardžių „lauktuvių“ ir žolynais apipuošę nuvėjo pasveikinti jį tik-ką vedusį ir tarnystoje paauskintą. užką Mileris išmetė 100 rublių pavargėliams žydams; o visai nepaveizėjo ant tų vargdienių, kurie jam turtus krauna. Gal visoje gubernijoje nėra baisesnių kumetynių, kaip Milerio dvaruose.

Atgalainis.

Išprašymui giedros. *Nuo Šakių.* (Naum. pav.) Seinų vyskupas Baranauckas išleido į dvasiškiją aplinkraštį, kad kunigai susišauktų parapijonis į bažnytėlę ir savo karštomis maldomis malšintų Dievo rustybę, kad Jis sustabdytų didei pavojingus lytus. Kunigai iš tos „Dievo rustybės“ didei pasinaudojo, o žmonelės prasikišo: kunigų delmonai pasiputė, o artojų-lių-vargdienėlių subliuško. Nežinau kaip kitur, bet mūsų apygardėj tuojaus ant tų pėdų kunigėliai iš sakyklų

prisakė žmonelėms, kad užpirktų mišias ir tris kartus (dienas) per nedėlią eitų į bažnyčią. Žmonės pirkė už viens-kito mišias per du mėnesius, meldėsi, o čia, lyg ant patyčių, kaip lija teip lija. Daugumas net pradeda murmėti prieš Dievą sakydami: „ir ant mišių davėm, o bet lija ir gana.“ Daugel artojėlių jau verkšlena duonelės netekę, nes rugeliai jų nupiauti dar ant lauko mirksta, bet kunigėliai, apturėję puikią rugėpiutę, linksmai sau tik šaipos ir baliavoja. Puikus pelnas! Jeigu kokiam kaime, paveizdan, yra 7 ukininkai, tai kiekvienas dėjo po rublį ir užpirko mišias ir tt. Paprastai deda ukininkai po 1 rub. Prastesnieji mažlaukiai ukininkai davė tik po 50 kap., o miesteliuose, bažnytkiemiuose ir kaimuose liuosininkėliai-vargdienėliai dėjo kiek tik katras galėjo, mažiausiai po 15 kapeikų, ir malšino „Dievo rustybę.“ Daugelyj vietų ir po du kartu dėjo.

Juozas.

— *Pasvalis* (Panevėžio pav.) Nuolatiniai lietūs suteikia žmonėms baimę: kas-gi bus su javais, kurių gal neprisieis nuo laukų suimti. Javai-gi, ačiui Dievui, visur beveik šimet gerai užderėjo, tik tas neperstojantis lietus neduoda visai prie darbo prieiti. Pas daugelį ukininkų šienas ant dirvonų supuvo, o dobilus — tai labai retai kam pasisėkė laimingai suvešti. Pašaro nuo praėjusių metų visai nieko nepasiliko, nes buvo ilga žiema ir gyvuliai vos tik išmito.

Ak, jau kiek laiko meldžiamė Dievo skaisčių dienelių, „pagados“, o mūsų meldimų Dievas vis nenor išklaudyti. Dar, savo klebono pamokinti, kiekvienas sodžius atskirai pradėjome maldauti „pagados“. Sudedame ant mišių kiekvienas sodžius net po 20 rublių ir neveizint ant mūsų aukų, kaip lija, teip lija. Pasigailėti reikia ir mūsų klebono, kursai apart šventadienių, da nesigaili už parapijos pinigų melstis kasdien. — Žmonės, metę darbą, skubinas į bažnyčią ant savo mišių — gal-gi jos bus išklaustos. Tiesa, klebonui Baniui dėlei tokio nuolatinio liėjimo bus nemažas pelnas.

Mažutis.

— Visoj Vilniaus vyskupystėj ir buvo laikomos mišios išprašymui giedros.

✓ **Kas parapijos gaspadorius?** *Pasvalis.* Jau praėjo trys metai, kaip mes sudėjome pinigų (kiek? *Red.*) statymui naujos varpinės. Senoji medinė jau teip supuvus, kad net ubagai bijosi varpuoti.

Vietoj varpinyčios buk papuošęs už tuos pinigus stacijomis musų bažnyčią; tos stacijos, kaštavusios net tukstantį rublių; paskui liko nupirkta monstrancija, už kurią ir-gi buk užmokėta apie 700 rublių. Toliaus ši pavasari išbaltė iš vidaus bažnyčią. Tokiu budu, sako, teisinasi klebonas prieš parapijonis dėlei teip ilgo nestatymo varpinyčios. Jeigu teip ir būtų, tai su visais tais pagražinimais buvo jug galima palaukti, o pirma pastatyti tą varpinyčią, kurios ir žmonės reikalavo ir kurią neatidėtinai reikia pastatyti.

Mažutis iš Palėvenio.

Dėl palaidojimo. Tarpučių kaime ties pačia Senapile numirė 22 d. sausio p. m. vienas senukas. Senukas beelgėtaudamas susirinko apie 100 rublių, bet bijodamas bile - kam paskolint, laikė juos pasidėjęs pas Senapilės kleboną. Antgalo jau neįtikėjo ir klebonui: nuėjęs atsiėmė nuo jo pinigus ir nešiojosi su savim. Atėjęs į Tarpučius pas Luckų, savo žentą, apsirgo ir likosi ant jo globos. Žentas jį prižiūrino, gydė. Praslinkus kelioms savaitėms, senukas pasimirė. Luckus iškėlė puikias laidotuves, nupirko grabą, aprėdė naujais drabužiais ir pasamdė duobkasių — mat mieste sunku ką gaut uždyką. Iš senuko pinigų liko Luckui tik 25 rub. Neša jis juos klebonui ant pagrabo. Klebonas, pamatęs tik 25, o ne 100 rub., išvijo Luckų iš savo kambario ir nė kalbėt nenorėjo. Žmogelis nežino ką bedaryt. Eidamas per miestą susitinka Luckus savo gerą pažįstamą; jam viską ir papasakoja. Jo pažįstamasis atrėmė: „kvaily, nunešk 14 rublių ir pareikalauk klebono dvejų ekzekvijų ir vieno kunigo, kuris palydėtų ant kapinių, už likusius pinigus gali užpirkti vienas, kitas mišias — tai jug bus didesnė nauda, negu iš tuščios ceremonijos“. . . . Teip Luckus ir padarė. Ant rytojaus jis nuneša klebonui tik 14 rublių ir jau drąsiai reikalauja klebono gražiai palaidoti numirėlį (14 rub. — tai paprasta prekė). Nusistebėjo klebonas iš tokio Luckaus pareikalavimo ir paklausė: „Vaikeli, o kur tavo dušia bus, kaip neatiduosi visų pinigų?“ — „O kur mano dušia bus, kaip atiduosiu šimtą rublių? — atrėmė Luckus — Jug už pinigus, kaip jūs sakote, į dangų neįsipirksi!“ . . . Neturėdamas, ką daugiau sakyti, klebonas sutiko ir išpildė Luckaus reikalavimą.

Žingeida.

Meldžias iš maskolių išleistų maldų knygų. *P. Paukštytis* rašo iš Zapyškio (Naum. pav.) Suv. gub., kad per atlaידus šv. Jono jis matęs žmogų besimeldžiantį ant lietuviškų knygų, atspausių maskoliškomis litaromis. Tą pat rašo ir iš Lankeliškių (Vilkaviškio pav.) *Vincas*, kuris matęs pirm dviejų metų žmogų besimeldžiantį ant tokių pat knygų.

Matyt, kad kitiems patinka maskolių valdžios išleistos katalikiškos maldų knygos. Kunigų įtekmė, matyt, nėra jau taip didelė, jeigu maskoliai gali lietuvius mokyt poterių ir maldų.

Ar tik nepradės kiti lietuviai žegnotis maskoliškai?

Judošiai, kratos ir areštai. Amerikos laikraštis „Lietuva“ N 31 paduoda koresp. iš *Panemunėlio* (Zarasų p.), kurioje Vargamatis praneša apie baisią *judošystę kun. Šereivos*; bet toji kor. yra iškraipyta ir nepilna, dėlto skaitau už savo priderystę pranešti skaitytojams „Uk.“ teisingą žinią. Buvo šiteip: prieš Sekmines kun. Šereiva iškeikė iš sakyklos visus tuos, ką skaito lietuviškus bedieviškus raštus. Keletas vaikinų nuėjo pas kleboną Katele, protestuodami prieš tokią viešą išpeikimą mokslo, tikėdamies gausią užtarymą; ir ištikro klebonas prižadejo k. Š. nubasti ir iš sakyklos atšaukti negerą pamokslą. Bet kaip visi nusistebėjo per Sekmines, kad pats klebonas iš sakyklos paantrino iškeikimą ir net pasakė pavardes nekurių vyrų. Paskiaus išsiaiškino kad k. Š. su davatkų pagelba perkalbėjo kleboną; Kun. Šereiva net sakėsi važiuosias pas vyskupą ir ištikro važiavo, tik ne pas vyskupą, bet į Panevėžį pas žandarų rotmistrą su denuncijacija ant tų, ką buvo nekantanti iš jo pamokslo. Sugrįžęs gyrėsi, kad dabar tai jau busias socialistam galas. Iškeikus klebonui per Sekmines bedievius, kun. Š. tą pačią dieną surinko gaują girtuoklių: Pranckuną iš Panemunių. Baltruną, dvaro vežėją, Viduolį iš Vebriškių ir kitus ir nusiuntė pas Sirvydą, kad jį sujimtų; bet šis gražiai nuo jų atsiprašė ir naktį pasitraukė už rubežiaus, palikęs moterį su mažais vaikeliais. Išėję nuo Sirvydo, nuėjo pas A. Kvederą; tą tiesiai norėjo primušti, bet tas išbėgo į laukus. Sirvydas mat jau buvo sykį iškliuves į kalėjimą ant visų metų ir buvo ištremtas ant 3 metų už platinimą knygų; pabugo da kartą klinti į meškorių nagus. Kelintoj dienoj pribrazdėjo aibės raudonsiulių. Buvo klebonijoje ir paskiaus padarė daugybę kratų pas nurodytuosius žmones, bet niekur nieko nerado; tik pas

27

Tindžiulių Bitiną rado 2 egz. „*Lietuviai amžių gludumuos*“ ir šių metų kalendorį, tas knygeles pasiėmė; da radę ir šaudyklę.

Areštavo Marcionėlį Mateušą iš Tindžiulių ir *Antaną Kvederą* iš miestelio ir išvežė į Zarasus. Sprauninkas jiedviem siulijo didelį „gastinčių“, kad tik jie pasakytų ką-nors, bet nieko ikišiol neišgavo. Paskui padarė krata pas Neniškį Davainiškiuos, net kitoj parapijoj, ir vis klausinėjo, bene pažįsta Sirvydą. Šis sakėsi nieko nežinaš. Kretė Rokiškįj pas laikrodininką Karvelį, nieko nerado.

Labiausiai atsižymėjo šiam judošiškam darbe Panemunių Prancūnas, kurs padavęs žandarams ant popieros surašą apie 60 skaitytojų lietuviškų knygų. Jis ir Sirvydą jau sykį pernai skundė. Pas jį buvo krata, bet nieko nerasta (žiur. kor. „Tėv. S.“ N. 11—12). Toliaus siuvėjas Mažeikis, klierikas Kubilius, Sabaliauckas, E. Mekuškaičia, K. Jagaičia, akministrinė p. Sviontecko, krautuvininkė Papaurelienė, zakristijonas Diržis ir kiti; daugelis da šnipinėja, kas ką šneka, o išgirdę ką, tuojaus nėša kun. Š., o tas praneša kur reikia. Neužilgo sako busiųjų didis tyrinėjimas.

Dešimtininką Žilių Bitiną pasodino ant 7 dienų į „cipę“ už tai, kad jis nepranešė, kad Sirvydas išbėgęs; pasodino teip-pat ir Joneliškių Čižoką už tai, kad jis nepranešė palicijon, kad tę gyvena toks vodingas žmogus, kaip Stakulis.

Kregždunaitis.

— 30 d. gegužės atvažiavo į *Liudvinavą* (kalv. pav.) pas **Joną Senkų** iš Kalvarijos žemskių viršininkas su dviem žandara is ir paėmęs Liudvinavo tris žemsargius ir šaltyšių iškrėtė visą krautuvę ir visas pabukles, jieškodami revolverių ir lietuviškų laikraščių, nes buvo paskusta, juog J. S. pardavinėjo revolverius ir lietuviškas knygas. Radę pistonų ir tuščių gilžių išsivežė jas. **Apskundė jį Juozas Kazakevičius** iš kaimo Kulokų. Antram kambaryje Senkaus gyvena tula škaplierninkė; pas ją teip-gi krėtė ir radę tris maldaknyges ir kantičkas išsivežė.

Liudvinavo Besotis.

Atsišaukimai. Per *Griškabudžio* (Naum. pav.) Škaplierną ir šv. Oną (16 ir 27 d. liepos) buvo išlipinti čia atsišaukimai „*Kas turi ausis teklauso*“! Kurie buvo atkampiau prilipinti, išbuvo gana ilgai, o kurie prie didelių, raudonsiuliai nugramdė

apie 6—7 valandą iš ryto²⁸ žmonės apie tai pradėjo kalbėti, vieni girdami lipintojus, kiti peikdami; sako, kad iš to nėra nieko naudos, tik valdžia, „rundas“ pyksta. Atsirado ir tokių, ką patis draskė atsišaukimus. Viens iš tų „paklusniųjų“ Stugučių Plyčius, radęs iš nakties prilipintą atsišaukimą ir nuplėšė jį, kaip pats gyrėsi kitiems ukininkams. Viens iš ukininkų paklausė jo: „kažin-kas jas lipina, tas popieras“? — „Turbūt kokie lenkai“ — atsakė Plyčius. Kits toks kytruolis Urvinių Bagdonas, bevažiudamas į Griškabudį, pamatė pakelėj prilipytą „popierą“; išlipęs nulupo ir nuvežė Gr. raudonsiuliams parodyti, kad radęs prilipintą. Kiti sako, kad tą atsišaukimą nulupęs Rigiškių Rugienius sakydamas: „kad bučiau žinojęs, kad jie šią naktį lipis tas popieras, bučiau pavaktavęs ir peršovęs“. Teip aš nuo žmonių girdėjau, bet tiktai negaliu šito tvirtinti. Kai-kuriuose kaimuose, kaip Mergbudyje. Sparviniuos, Bliuviškiuos, Padekpadžiuos ir kt. buvo prilipinta prie blėtų. Užtai raudonsiuliai, negalėdami nulupti nuo jų atsišaukimų, nulupo su blėtomis, tik Sparviniuos, sako, su karštu vandeniu nuplovę. Ir gerai padarė nuplėšę: žmonės neprisirengę pridėt lietuviškus parašus, tai gal dabar apie tai pasirupis.

Raudonsiuliai tyrinėjo, lakstė po kaimus kelias dienas, bet nieko nepaėmė; rodos „tos popieros“ būtų iš dangaus nulėkusios ir čia prie gluosnių prilipusios. Tik ką žmonės nuo darbo gaisina, darydami kratas.*)

A. Žiopletis.

— *Ukmergė* (Kauno gub.). — da visai ramus kempelis (žr. N. 9 „Nauj.“). Čia trukšmą pakėlė tik birželio mėn. pasirodžiusios proklamacijos. Mat pasirengęs buvo aplankyti Kauno gubernatorius Vataci — jis važiavo vieškelio iš Panevėžio pusės.

Stai naktį prieš jo atvažiavimą ant telegrafo stulpų tapo prilipyti atsišaukimai: „*Vyrai, skaitykit ir kitiems duokit!*“ (tai bene bus atsišaukimai: „*Lietuviai ir žemaičiai, būkite atsargūs!*“ *Red.*). Urėdininkams, pamačius šiuos popierėlius, pasidarė didei koku: čia gali tuoj atvykti gubernatorius, o čia krapštyk atsišaukimus, kurie per keletą verstų ant kiekvieno ketvirto stiebo buvo prilipinti. Vargas buvo nabagams, ypač

*) Visuomet stengkitės įsakmai pranešti, kur, kas ir kuomet krėtė, ką rado ir tt

29
kad nekurie buvo augštai prilipinti ir reikėjo kopietaites atsinėsti jų nuplėšimui. Tos proklamacijos suteikia daug visokių šnekų ir parodo, kad ir apie Ukmergę jau pradeda žmonės judėti. Bet kuomet atsiras šis judėjimas pačioj Ukmergėj?
Vanagėlis.

Lietuviai svetur.

Škotija. 18 liepos komitetas šv. Kazimiero dr-ės, kartu ir parapijos, sušaukė susirinkimą pasikalbėtų sulyg senosios ir rengiamos naujosos parapijos, susitvėrusios 14 d. birželio š. m. Žmonių susirinko arti 100 įpatų, pribuvo ir kunigas Vaitis. Susirinkimą atidarė prezidentas senosios šv. kazimiero dr-ės. Susirinkusieji nutarė pasilikti prie senosios, kun. Varnagirio įvestos, tvarkos, t. y. dėti mokestį po 1 šilingą 6 penus kas mėnuo. Susirinkusieji apsiėmė statyti bažnyčią. Pinigus, ką yra užsilikę (103 svarai sterlingų) nuo pirmiau, nutarė paimti ant bažnyčios tik tada, kaip jau prasidės statymas.

Ant susirinkimo teipgi tapo rinktas parapijos komitetas, drauge ir komitetas bažnyčios statymui. Šiuo kartu komitetas buvo renkamas ne iš kunigo pastatytų kandidatų, bet žmonių. Išrinkti tapo 8 vyrai: prezidentas, vice-prezidentas, sekretorius, kasierius (kaucijos padėjo 30 svarų sterlingų) ir 4 prižiūrėtojai komiteto. Tarp komiteto yra ir toki, kuriuos pirmiau kun. Vaitis niekino, laikė už bedievių, kadangi jie nedavė jam afekronių (2 šil. 6 penai); ypatingai niekino sekretorių p. B., o dabar pats kunigas pakvietė apsiimti vesti sekretorystės reikalus.

Pagalios k. Vaitis paaiškino susirinkusiems, buk Glasgovo vyskupas sakęs jam: „jeigu tamista atsitrauksi iš lietuvių parapijos, kito kunigo tegul nesitiki sulaukti lietuvių: aš nepriimsiu.“

Susirinkusieji atsakė: „kaip tai vyskupas nepriims? Męs užlaikom, mokam algą, galim ir turėt kunigą“, bet k. Vaitis aiškino, kad nepriimti labai greitai gali, nėsą vyskupui kaipo airiui rupi, kad męs pavirstumėm visi į airius su angliška kalba. Kiti gal ir patikėjo Vaičio žodžiams, bet dauguma kalba, kad vienam esą greičiau galima išmokyti lietuvišką kalbą, negu

tukstančiams anglišką. Jeigu jau teip, sako, būtų, tai reikėtų, kaip londoniečiams, ir popiežių pasiekt.

Toliaus k. Vaitis pranešė susirinkusiems, kad jau jisai derėjęs su inžinieriais, turis nusiėmęs plianus ir vietą aprinkęs bažnyčiai; bažnyčia busianti skardinė (blekinė), daugiau nekaštuosianti, kaip 600 svarų sterlingų (apie 6000 rub.); prašė komiteto ant 24 liepos susirinkti į Bellshille, kur pribusių inžinieriai, advokatas ir kunigas. Komitetas nutarė susirinkti Varpo Co. krautuvėje Bellshille. Nutartąją dieną, t. y. 24 liepos komitetas gauna nuo kunigo laišką, kad dėlei tulų priežasčių kunigas ir inžinieriai negalį pributi ir dėlto prašė susirinkti 25 dieną. Susirinkus komitetui 25 liepos, pribuvo inžinieriai, advokatas, bet nuo kunigo vėl gavo laišką, kad jis negalįs pributi, kadangi išvažiuojas ant poros savaitių iš lietuvių apilinkės ir prašo vesti reikalą vieniems. Tokiu budu komitetas pradėjo abejoti, kadangi be žinios parapijos ir be komiteto (o kas svarbiausiai, nė parapijos da nėra kaip reikiant sutvertos, nė pinigų) kunigas drįso aprinkti vietą, nuimt plianus pats vienas, dagi ant galo ir pats nepribuvo, lyg kad darytųsi visas reikalas ant vienos dienos, pradėjo abejoti, kad iš kunigo pusės nebutų kokios prigavystės. Komitetas atsisakė vesti reikalą be kunigo: ant to viskas ir pasibaigė.

Naujoji bažnyčia. kaip žino kai-kurie iš komiteto, pagal plianą busianti didumo ant 600 ypatų, po bažnyčia busianti salė ant 300 žmonių, kur galima busią laikyti susirinkimus, šalia bažnyčios klebonija. Pagal tą plianą viskas kartu kaštuosią apie 1500 svarų sterlingų (apie 15000 rub.), o ne 600, kaip sakė 14 birželio kun. Vaitis. Neėsanč nė skatiko parapijos pinigų, daugumas abejoja apie pastatymą bažnyčios; kad kartais kunigėlis nesuvaldžiotų, kad sau pasipelnyt ir tiek. O pelnytis mėgsta kun. Vaitis. Jis renka pinigus ant visokių paveikslų, pardavinėja savo fotografijas; M 3 „Naujienu“ patilpusi „stebuklingoji“ gromata ir tapo kunigo Vaičio pardavinėjama Škotijoje žmonėms už šventą; kiti neišsitikėdami, ar gali buti ji šventa, siuntė ją į Lietuvą giminėms, prašydami nusinešt ją pas savo kunigus parodyt; kunigai Lietuvoje, kaip rašo M 2 „Nauj.“, atiminėja jas ir drasko, o kunigas Vaitis ir iš jų sau pelną varė! Naumiesčio pralotas ir sudraskė kelias tokias gromatas.

Kalnakasys.

31 A. a. Pranciškus Garšva.

(P. Titilvukas.)

Skaitydamas „Varpą“ šių metų, radau surankiotas *K-o* žinias apie „Vilniaus gub. Lietuvius ir jų tautišką atgyjimą“ tę terp įvairių korespondentų slapivardžių aš patėmijau vieną, man gerai pažįstamą — *P. Titilvuką*. Pirmą kartą man teko pasipažinti su tuo vyru 1897 m., kada platindamas lietuviškus raštus, aš atsilankiau į *Lapainės* kaimelį (Dorsuniškio par.), gulintį ant dešiniojo Nemuno kranto.

Nedidelis tai buvo kaimelis, vienok, žemei derlingai esant, o teipogi turint kaimui vandeninį maluną su prietaisomis milui velti, lapainiškiei gana gerai gyveno, juos jau radau pažįstančius lietuviškus raštus bei skaičiusius laikraščius. Negalėdami sugaut lietuviškų raštų, jie skaitydavo ir lenkiškus, kaip antai „Gazeta Świąteczna“, kadangi visi suprato ir lenkiškai; vienok savo prigimtą kalbą užvis augščiau laikė. Uoliausiu mylėtojų prigimtos kalbos bei mokslo, kaip vėliaus patyriau, buvo P. Garšva. Jis, nors nebuvo nė bandęs augštesnių mokslų vienok, skaitydamas kur susitvėręs lietuviškus bei lenkiškus raštus, pusėtinai buvo apsišvietęs.

Man apteikus lietuviškais raštais, ir pats skaitė dalydamasis su kaimynais ir per jo raginimą tas kaimelis užlaikė per kelis pastaruosius metus net kelis lietuviškus laikraščius, man paraginus, kad pasistengtų parinkti žinių į laikraščius, iš šios apygardės kaip užsnudusios tautiškai ir uoliai ėmėsi už darbo ir netrukus surinko keletą įvairių žinių, kurias siųsdavo į „U-ką“ kaip jo patinkamesnį laikraštį. Pirmiaus pasirašydavo po savo raštais „P. Titilvukas“. Žinios buvo daugiau lytinčios vietinių gyventojų reikalus, teipo-gi jis suprato kunigų veidmainystes, kurių daugumas mėgo aklit žmones, ir jis aprašęs tokius peiktinus darbus pasistengdavo per kitų rankas jiems patiems įduoti laikraštį, vienok po kelių korespondencijų vietiniai jo kaimynai buvo žingeidūs patirt kas tokis rašo į laikraščius kaip kad ir pats rašo N. 7 „Uko“ 1890 korespondencijoje iš Darsuniškio (čia jo žodžiai): pakilo ermyderis dėlei padavimo korespondencijos, vieni sako tas, kiti tas, o nė vienas nesupranta, kad tai daro mažas paukštelis „Titilvukas“; pramokęs lietuviškai kalbėt, jis ir kitiems apsako, kas ant svieto dedas. — Ir nuo tada ir apmaino savo slapivardę ir rašo po vardu „Saulės Spindulis“.

Bet neilgai jam teko darbuotis Lietuvoj. Raginamas savo šrogerio, kuris keli metai buvo apsigyvenęs Brazilijoje, kad atvažiuotų pas jį gyventi, tada po niekurių mąstymų, su savo broliu, pačiom, ir keliais mažais vaikais, iškeliavo ten rudenį 1899 m., kada tuom laik didžausi karščiai esti Brazilijoje. Vienok nedavažiavęs į pageidautą vietą, mirė nuvargintas sunkumu kelionės ketvirtąjį amžiaus.

Sakals Padangių.

Judošiai.

1. *Gudų Tarnas* praneša mums, buk *Padovinio* valsčiaus (Kalvarijos pav.) mokiniojas Misiurevyčius valkiojasi naktimis ir uostinėjas, ar nepatėmys ką atsišaukimus belpinant, ar benulupinėjant lentas su gudiškais parašais. Po Sekminių jisai vaikėsi, dar-gi su revolveriu rankoje, kokią merginą, belipnančią atsišaukimus. Apie tą-patį Misiurevyčių kitas mūsų sandarbininkas *Gaigalos* mums praneša, kad jis per caro šventes net 3 medalius užsivairinąs sau ant krutinės — matyt geras bičiulis.

2. *Stebuliškių* kaime (Kalvar. pav.) šalia Matulaičių tėviškės gyvena ukininkas Kriščiūnas. Apie garsius jo darbus jau buvo rašyta „Ukininke“ 1897 m. *M.M.* 2, 3 ir 7, bet ir dabar da jis nesiliauja savo darbų. Šimet subatoj prieš Sekmines atvažiavo pas jį žandaras, pasikalbėjo ir išvažiavo. Sulaukęs vakaro, Kriščiūnas nuėjo į laukus draugia su piemenimis „švilpynę pust“, nors tai jau senyvas žmogus, turįs pačią, vaikus. Nežinia, kaip ilgai „putė švilpynę“, bet pasekmės to buvo tokios, kad ant rytojaus tapo areštuoti du vyru, kuone kaimynu Kriščiūno, už lipinimą atsišaukimų: Akelaitis ir Isoda; paskutinytis tuojaus tapo paleistas (žr. *M.* 7 „Uk-o“).

Kirvelis.

3. *Naumiestyje*, kaip praneša mums *Gluosnis*, siuvėjas Endriukaitis apskundęs pirmą dieną Sekminių šmekeriams du vaikinų: Pranį Kriaučeliuną ir vargamistros mokinį, ir davatkėlę Palionę, kad jie turį iš Prūsų daiktų. Šmekeriai suėmė juos visus tris ties pačiu Naumiesčiu Meištuose ir ištikrųjų rado pas tuodu vaikinų prusiškos materijos. Už tai juodu turėjo užmokėti po 20 rublių bausmės.

Anykščių valsčiuje (Aukmergės pav.), kaip praneša mums *Arškėtis*, gyvenąs Užulankio vienkiemiuose parsiдавęs maskoliams ukininkas Simanas Dilis.

Atsakymai.

Kregždunaičiui. Laukiame prižadėtų žinių. Atsiųsk Tamsta savo adresą, kad galėtume geriau susiprasti.

Tilvikui. „Kame mano kaltė“ (eilės) tinka.

Paukštyčiui. „Margi Margumynai“ — labai ištęstas apsakiniėjimas, o mums vieta laikraštyj brangi. Paimame tik faktą.